

skupino. Približno pet šestin tovrstnih slovenskih eksonimov je nastajalo s prevajanjem originalnih imen.

Na sobotni celodnevni ekskurziji smo obiskali Kutno Goro (Kutná Hora), dobro ohranjeno srednjeveško mesto z nekaj več kot 20.000 prebivalci, ki leži 70 km vzhodno od Prage. Kot rudarsko naselje je bilo ustanovljeno v 12. stoletju, proti koncu 13. stoletja pa je zaradi rudarjenja srebra in kovnice znamenitih srebrnikov postalo eno najživahnjejših in najuspešnejših mest na Češkem. Do leta 1420 je bilo za Prago drugo največje tamkajšnje mesto. Razvoj so zaustavile husitske vojne, ko je bilo veliko prebivalcev ubitih. Od leta 1995 je Kutna Gora s svojimi številnimi cerkvenimi in posvetnimi znamenitostmi vpisana na UNESCO-v seznam svetovne dediščine.

Naslednji sestanek Delovne skupine za eksonime je bil avgusta 2017 v okviru 11. konference Združenih narodov o standardizaciji zemljepisnih imen v New Yorku.

Drago Kladnik

Drugi slovenski kongres o vodah

Podčetrtek, 19.–20. 4. 2017

V Termah Olimia je v drugi polovici aprila potekal Drugi slovenski kongres o vodah. Prvo tovrstno srečanje je potekalo marca 2012 v Ljubljani (več: <http://ksh.fgg.uni-lj.si/kongresvoda/>). Tokratni kongres je soorganiziralo kar petnajst strokovnih združenj, ki s svojim delovanjem posegajo na področje voda, tudi Zveza geografov Slovenije, ob koordinaciji Društva vodarjev Slovenije (DVS) in Slovenskega nacionalnega komiteja za velike pregrde (SLOCOLD). Organizatorji so ob pripravi kongresa zapisali: »Voda je osnovni element potreben za obstoj živega sveta. Razpoložljivost, prisotnost in kakovost voda imajo odločilen vpliv na družbeno-gospodarski razvoj. Tudi v Sloveniji sledimo globalnim trendom širjenja urbanih območij, migracij, povečevanja potencialnih onesnaževanj, pretirani energetski rabi in izkoriščanju naravnih dobrin. Skupaj z dinamičnimi vremenskimi dogodki vse to vpliva na naše naravne vodne vire in jih ogroža. Vode v vseh svojih pojavnih oblikah so naša javna oziroma skupna dobrina. Pri gospodarjenju in upravljanju z vodami je treba uskladiti nasprotujoče si interese vseh vpletenih deležnikov, predvsem pa moramo upoštevati zakonitosti celotnega hidrološkega cikla, ekološke lastnosti vodnega prostora, obstoječ družbeni in gospodarski standard, razvojno varstvene cilje, ki smo si jih začrtali ter slediti znanju in naprednim tehnološkim rešitvam. Na Drugem slovenskem kongresu o vodah smo izpostavili pomen vodnih ekosistemov, pretehtali uspešnosti in pomanjkljivosti našega upravljanja in gospodarjenja z vodo, ustreznost in kakovost tehničnih rešitev, načine trajnostne rabe voda ter našo odpornost pred nevarnostmi, povezanimi z vodo.«

Kongres je potekal v obliki vabljenih predavanj, predstavitev udeležencev, okrogle mize o urejanju vodotokov in varstvu voda ter predstavitve različnih hidro-geomorfnih modelov za mlade (slike 1–3). S kongresom so počastili sedemdesetletnico organizirane vodarke javne službe v Sloveniji ter dvajset letnico natečaja »Vodni detektiv«, s katero spodbujajo raziskovalna, literarne ali likovna dela osnovnošolcev o vodah.

Vsebinsko je bil kongres razdeljen na štiri sklope: varnost objektov na vodah in varnost ljudi pred nevarnim delovanjem voda, upravljanje z vodami in dejavnosti v vodnem prostoru, raba voda in vodni ekosistemi, ter vode in participacija javnosti pri odločanju. V prvem sklopu so bila tri, v ostalih pa po dve vabljeni predavanja. V vseh sklopih skupaj pa se je zvrstilo skoraj osemdeset predstavitev udeležencev. Zaradi številčnosti so se organizatorji odločili, da bodo predstavitve združili v sklope z največ šestimi prispevki, avtorji pa so imeli na voljo zgolj dve prosojnici in štiri minute za predstavitev. Geografi nismo imeli nobenega vabljenega predavanja, smo pa bili (so)udeleženi pri približno šestini prispevkov udeležencev (14). Tajan Trobec (Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani) je predstavil hudourniške poplave, Blaž Komac in podpisani (oba Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU) pregrade na vodotokih in posledične geomorfne procese, Mateja Breg Valjavec (Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU) s sodelavko pa nevarnost, ki jo za pitno vodo predstavljajo z odpadki zasute vrtače. Matej Blatnik in Nataša Ravbar (oba Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU) sta bila soudeležena

pri prispevku o spremljanju fizikalno-kemičnih lastnosti vode v kraških vodonosnikih, Blatnik je bil soudeležen še pri prispevku o značilnostih podzemne vode v zaledju Ljubljane, Ravbarjeva pa pri prispevku o sledilnih poskusih in upravljanju z vodnimi viri na krasu. Peter Frantar (Agencija Republike Slovenije za okolje) je bil soudeležen pri prispevku o trendih temperatur vode ter pri prispevku o vodno bilančnem modelu mGROWA-SI, skupaj s Florjano Ulaga (Agencija Republike Slovenije za okolje) pa še pri prispevku o oznakah visokih voda v Slovenji. Mitja Prelovšek (Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU) je bil soavtor prispevka o pritiskih na kraške podzemne vode, Katarina Polajnar Horvat (Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU) je predstavila ozaveščenost o pitni vodi, Valentina Brečko Grubar (Fakulteta za humanistične študije, Univerza na Primorskem) pa s sodelavko odnos prebivalcev do pitne vode na Krasu. Igor Lipovšek (Zavod Republike Slovenije za šolstvo) in Tatjana Kikec sta se v svojih prispevkih dotaknila vode v izobraževalnem sistemu, Primož Pipan (Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU) s sodelavci pa vode kot skupnega dobra.

Večina predstavitev je zbranih na spletni strani kongresa: http://www.kongresvode2017.si/tematski_sklopi, njihove različice v obliki člankov pa so objavljene v kongresnem zborniku (ISBN 978-961-92445-1-7), ki sta ga uredila Lidija Globevnik (DVS) in Andrej Širca (SLOCOLD) ter obsega kar 564 strani. Tudi zbornik je prosto dostopen na spletni strani kongresa: <http://www.kongresvode2017.si/program#zbornik>.

Udeleženci so na kongresu potrdili več sklepov, ki jih na tem mestu poobjavljamo:

»Znanja na področju voda imamo veliko. Vendar pri strokovnem, znanstveno raziskovalnem in upravljalnem delu premalo upoštevamo celovitost procesov kroženja vode in snovi v prostoru. Pozabljamo na dejstvo, da pojem »vodni krog« pomeni kroženje snovi (vode in sedimentov v njej) in energije, obenem pa povezuje družbene skupnosti in različne rabe voda ter ustvarja razmerja, ki vplivajo na upravljanje z vodami. Pojem »vodni krog« torej zajema ekološki, hidrološki, erozijsko-sedimentacijski in družbeno upravljaljski krog.

Poudarjamo, da pri upravljanju z vodami in usmerjanju družbenih pričakovanj glede rabe, urejanja in varstva voda ne upoštevamo dejstva, da imajo vodni ekosistemi različne razvojne faze. Zato moramo pri upravljanju z vodami vedeti kaj lahko in smemo početi in česa ne, da vodni ekosistemi ostajajo naravni, prožni in zdravi. Žal so odločitve glede rabe voda, posegov v vodni prostor in usmerjanja dejavnosti v njem premalo osnovane na strokovnih spoznanjih o dejstvih in trendih s premajhnim soočanjem argumentov različnih disciplin. Potrebujemo interdisciplinarno utemeljene politične odločitve, sprejete v dialogu, to je z aktivnim sodelovanjem strokovnjakov različnih disciplin, različnih zainteresiranih javnosti in civilnodružbenih akterjev ter političnih odločevalcev ter drugih zainteresiranih. [...]

Predlogi na področju zakonodaje:

Zapis pravice do vode kot človekove pravice v Ustavo Republike Slovenije nalaga vrsto zakonskih in podzakonskih sprememb, ki naj zagotovijo njeno uresničevanje v vsakdanjem življenju. Opozarjamo, da ustavna pravica do vode močno posega v dosedanjo ureditev javne oskrbe s pitno vodo, predvsem z vidika prenosa pristojnosti z občin na državo. Ni jasno, kako se bodo na podlagi ustavne določbe na novo preuredila razmerja in pristojnosti med občinami in državo pri zagotavljanju javne oskrbe s pitno vodo. Več kot pol leta po uveljavitvi nove ustavne določbe pristojno ministrstvo še ni pripravilo predlogov zakonskih in drugih sprememb za njeno uresničitev. Predvsem pa izražamo skrb, da bo nova ureditev (če bo do nje sploh prišlo) temeljito zamajala dosedanji sistem javne oskrbe s pitno vodo, ki ga ocenjujemo za razmeroma robustnega, in ni brez težav, vendar kvalitetno zadovoljuje potrebe po zdravi pitni vodi za veliko večino prebivalcev Slovenije. Vsekakor si ne želimo, da bi sicer dobronamerna odločitev Državnega zbora Republike Slovenije, da zapiše pravico do vode v Ustavo, pomenila nova tveganja in negotovosti pri prihodnji javni oskrbi z vodo. Od vlade in pristojnega ministrstva pričakujemo, da v čim krajšem času pripravi predloge zakonskih in tehnično organizacijskih sprememb za realizacijo ustavne odločbe in sproži javno razpravo o nameranih spremembah.

Zaradi podnebnih sprememb in ohranjanja vodnega bogastva tudi v morebitnih spremenjenih pogojih moramo razmišljati o načinih zadrževanja vode, pri čemer je treba dolgoročno v čim večji meri izrabiti naravne možnosti: krepitev gozdnih hidroloških funkcij, kontrola pretokov plavin in njihovo zadrževanje, okrepitev zadrževanja vode v obstoječih naravnih zadrževalnikih vode (mokrišča, jezera, poplavne

MATIJA ZORN

Slika 1: Demonstracijski model za izobraževanje mladih o proženju pobočnih procesov, ki ga je izdelal Jože Papež (Hidrotehnik d. d.).

MATIJA ZORN

Slika 2: Demonstracijski model za pretakanja vode skozi geološke plasti, ki so ga izdelali na Geološkem zavodu Slovenije.

ravnice) in krepitev sposobnosti tal za zadrževanje vode. Zaradi urbanizacije, zmanjšanih kapacitet zaradi kmetijstva in stopnjujočih hidroloških ekstremov je treba izgubljene površine nadomeščati. Predlagamo, da se zadrževanje vode vključi v strateške državne dokumente, ki zadevajo vodo, energijo in podnebne spremembe.

Standardi načrtovanja, gradnje ter obratovanja in vzdrževanja pregrad morajo biti na nivoju, ki zagotavlja visoko varnost objektov in zaupanje javnosti. Zato je treba še boljše uvajati dobre prakse upravljanja ter v najkrajšem času urediti zakonodajo za področje tistih pregrad, ki predstavljajo kritično infrastrukturo.

Predlogi za ustanovitev novih institucij:

Ugotavljamo, da je zavedanje o pomenu sodelovanja javnosti na področju upravljanja z vodami visoko in da je pripravljenost strokovne in civilne družbe za sodelovanje velika. Žal se uspešno sodelovanje ni nikoli razvilo, saj na odločitve večinoma vplivajo le posamezni favorizirani deležniki. Demokratičnega upravljanja z vodami v Sloveniji nismo razvili. Predlagamo, da se upravljanje z vodami demokratizira. V zvezi z demokratizacijo upravljanja voda naj se ustanovi Svet za vode kot ključni strokovno posvetovalni in nadzorni organ na področju upravljanja voda. Bil naj bi ustrezno financiran. Predstavljal bi tudi ključni predstavniški organ, ki bi vladi dajal neposredne pobude glede urejanja voda, rabe in varstva voda. Vzpostavijo naj se tudi Konference za vode kot komunikacijsko-posvetovalni mehanizem civilne družbe po vodno upravljaljskih območjih. Ustanovitev Sveta in Konferenc je možna že na osnovi Aarhuške konvencije.

V zvezi z varnostjo velikih pregrad predlagamo ustanovitev Službe za varnost pregrad (SVP) na Direkciji RS za vode (DRSV). Ena od prvih nalog Službe mora biti uveljavitev Navodil za izdelavo ocene

Slika 3: Plakat za ozaveščanje mladih o poplavah in zemeljskih plazovih, izdelan v okviru projekta Frisco1.

MATIJA ZORN

hidravličnih posledic porušitev pregrad, ki so potrebna tako zaradi izdelave aktualnih ocen ogroženosti kot tudi za učinkovito načrtovanje zaščite in reševanja.

Predlogi za dopolnitev politik:

V Sloveniji imamo z bilančnega vidika na razpolago dovolj tako površinske kot tudi podzemne vode. Sistemi za oskrbo z vodo so zgrajeni. Novi sistemi dobro delujejo, je pa treba več vlagati v obnovo starih sistemov. Enako velja za komunalne čistilne naprave v Sloveniji, ki so večje od 2000 PE. Žal so glede kakovosti vode še vedno problematični manjši vodo-oskrbovalni sistemi, na katerih je pomanjkljiv tudi monitoring. Problematično je tudi odvodnjavanje in čiščenje komunalnih voda v območjih razpršene poselitve. Predpisani kriteriji za delovanje malih čistilnih naprav za občutljiva ruralna območja niso primerni, mejne vrednosti so pre nizke. Žal tudi na področju voda, tako kot na drugih področjih, znižujemo okoljevarstvene kriterije. Še vedno ne poznamo količin in vrst podzemno odloženih odpadkov, ki ogrožajo tako površinsko kot podzemno vodo. Predlagamo preveritev okoljskih kriterijev na področju voda, zagotovitev bistvenih informacij o starih okoljskih bremenih in začetek sanacije najbolj nevarnih.

Ugotavljamo, da imamo dobre hidrološke napovedi izrednih poplavnih dogodkov in da se trudimo reševati čezmejne probleme poplavne ogroženosti. Žal premalo upoštevamo spremenljivost naravnih pogojev v daljših časovnih obdobjih in nezadostno spremljamo pojave drobirskih in murastih tokov. Na področju politike zmanjševanja ogroženosti pred poplavami in zmanjševanja škod zaradi suš, se premalo posvečamo področju zmanjševanja ranljivosti. Pri tem še posebej opozarjamo na pomanjkljiv in nezadosten nadzor nad velikimi pregradami. Varnostne vidike vedno manj upoštevamo tudi pri varovanju napajalnih con vodnih zajetij pred onesnaževanjem ter samih vodnih zajetij in vodovodnih sistemov pred namerno kontaminacijo ali poškodbo. Ugotavljamo tudi, da se znižujejo strokovni kriteriji pri načrtovanju, izvajanju in spremljanju vodnih sistemov. Predlagamo, da [bi se] varnostno stanje vodnih objektov, vodovodov in drugih grajenih vodnih sistemov izboljša[lo], če bi ustrezne elaborate izdelovali le za to pooblašeni inženirji.

Predlagamo tudi gradnjo večnamenskih zadrževalnikov kot elementa trajnostnega razvoja države ter kot enega od učinkovitih ukrepov za obvladovanje podnebnih sprememb. To utemeljujemo na dejstvu, da Slovenija ima potenciale za zadrževanje vode, ki se morajo bistveno bolje kot do sedaj izkoristiti v obliki večnamenskih objektov. Ob njihovi izvedbi se morajo po principih celostnega upravljanja vodnih virov upoštevati vse naravne in družbene danosti ter možnosti.

V zvezi z nadomestili za škodo zaradi uničenja ali zmanjšanja pridelka na kmetijskih zemljiščih na območju suhih zadrževalnikov je tako z vidika določanja škod na obstoječih objektih kot z vidika načrtovanja novih zadrževalnikov nujno sprejetje metodologije za ocenjevanje nadomestil za škodo.

Predlogi za strokovno razpravo:

V ustavo zapisane besede »vodni vir« in »pravice do pitne vode« zahtevajo, da ustrezno skrbimo za vse vode in vodne ekosisteme v hidrosferi. Vodni vir namreč ni le za rabo zajeta voda, ampak voda v celotnem porečju, od koder se taka voda steka do zajetja. Pravica do pitne vode pa ni enaka pravici do javnega vodovoda in javne kanalizacije. Pojmov ne razumemo enako, jih mešamo in s tem ustvarjamo komunikacijske šume ter tudi navzkrižna zakonska določila.

Predlagamo, da se spremembe upravljanja javne oskrbe s pitno vodo uvajajo premišljeno in v tesnem sodelovanju s stroko ter v širši javni razpravi.

Predlagamo, da se v krogu teh razprav pozornost nameni razumevanju pojmov kot so »javno dobro«, »skupno dobro«, »naravno (javno) dobro«, »skupni vir« (common pool resource), »vodni vir« in podobno.

Predlagamo, da se preko Stičišča za vodo, civilnodružbenega in strokovnega foruma, organizirajo tematske razprave kot na primer: a) voda kot strateška surovina in razvojni potencial Slovenije (perspektiva do leta 2050 in do leta 2100), b) kako in kje zadrževati vodo in obvladovati tveganja povezana s poplavami, sušami, drobirskimi tokovi in plazovi, c) dolgoročne usmeritve urejanja in rabe vodnega prostora, e) celovita zaščita podzemne vode kot zaščita virov pitne vode ter problematiki krasa in geotermalnih virov.«

Še več o kongresu lahko preberete na spletni strani: <http://www.kongresvode2017.si/>.

Matija Zorn